

مهرو ماهر

روزنامه‌نگار

جنگل‌های هیرکانی ایران در میراث جهانی یونسکو ثبت شد؛ خبری که جمعه ۱۴ تیرماه اعلام شد و بسیاری از فعالان محیط‌زیست را خوشحال کرد زیرا پس از حدود ۱۳ سال تلاش فعالان محیط‌زیست و مسئولان سازمان حفاظت از محیط‌زیست بالاخره کارشناسان اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت جنگل‌های هیرکانی را به‌عنوان دومین میراث طبیعی ایران در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رساندند. جنگل‌های هیرکانی پس از کویر لوت دومین اثر طبیعی مربوط به ایران هستند که در فهرست میراث طبیعی جهان ثبت شدند. این جنگل‌ها با وسعتی حدود دو میلیون هکتار از آستانار در شمال استان گیلان آغاز می‌شود و تا گلی‌داغ در شرق استان گلستان ادامه دارد و اسم خود را از نام قدیم گرگان به ارث برده‌اند. پراکندگی و پهنه جنگل‌های هیرکانی چهار استان کشور را در بر گرفته است، به‌طوری‌که در جنوب دریای خزر از مازندران تا گیلان، گرگان و ارسباران، جنگل‌های هیرکانی قرار گرفته‌اند. این جنگل‌ها به دلیل قدمت تاریخی گیاهان آن که از بازمانده‌های عصر یخبندان هستند از ارزش و اهمیت ملی و جهانی بسیاری برخوردارند و از سال‌ها پیش تاکنون در انتظار ثبت جهانی بودند. این جنگل‌ها از دهه‌های قبل به دلیل تغییر کاربری، توسعه ناپایدار، دخالت و دست‌اندازی انسان به طبیعت جنگل، ساخت‌وسازهای غیرمجاز و ویلاسازی انبوه، آتش‌سوزی و توسعه بی‌رویه کشاورزی، برداشت غیرمجاز و غیرقانونی از منابع طبیعی و جنگل‌ها و ورود آفرود و طبیعت گردان با موانع بسیاری برای ثبت‌مواجه‌بود، به‌طوری‌که ایران از سال ۲۰۰۱ ثبت جنگل‌های هیرکانی را در زمره آثار جهانی یونسکو مطرح کرد و از سال ۲۰۰۷ به‌طور رسمی و جدی پیگیری و خواستار ثبت جهانی این جنگل‌ها در سازمان یونسکو شد، این جنگل‌ها ذخیره گاه زیست کره زمین هستند که از این پس با ثبت جهانی‌شان در یونسکو بودجه و اعتبار مستقل، تجهیز امکانات و توجه ویژه برای حفاظت از این مناطق به ایران اختصاص می‌یابد، البته برخی فعالان محیط‌زیست معتقدند در صورتی که ایران نتواند براساس استانداردهای جهانی از این مناطق حفاظت کند این میراث طبیعی از لیست جهانی خارج خواهد شد. جنگل‌های هیرکانی دارای پوشش گیاهی و جانوری غنی و بسیار منحصر به‌فردی هستند که تاکنون ۵۸ گونه پرنده و ۵۸ گونه پستاندار از جمله یوزپلنگ معروف ایران و ببر مازندران در این جنگل‌ها شناسایی شده‌اند. همچنین این جنگل‌ها از نظر پوشش گیاهی بسیار غنی هستند، به‌طوری‌که بیش از ۳۲۰۰ گونه گیاهی در این جنگل‌ها قرار دارند و حتی بسیاری از گونه‌های آن تاکنون شناسایی نشده است.

ثبت جهانی جنگل‌های ایران چه ارزشی دارد؟

علی‌بالی، معاون دفتر زیستگاه‌ها و امور مناطق و مدیر ملی ثبت جنگل‌های هیرکانی در گفت‌وگو با «فرهیختگان» به مزایا و آثار مثبت ثبت جهانی جنگل‌های هیرکانی در یونسکو پرداخت و افزود: «پس از سال‌ها تلاش جمهوری اسلامی ایران توانست جنگل‌های هیرکانی را به‌عنوان دومین میراث طبیعی جهانی خود در یونسکو به ثبت برساند. ثبت میراث‌های طبیعی جهانی برعکس میراث‌های فرهنگی و تاریخی مراحل دشوار و مشکلات بیشتری دارد و مطالعات و اقدامات فنی و علمی دقیق‌تری می‌طلبد، بنابراین با محوریت سازمان میراث فرهنگی و همکاری سازمان حفاظت محیط‌زیست و سازمان جنگل‌ها، بخش‌هایی از جنگل‌های شمال کشور را در نظر گرفتیم که در یونسکو به ثبت جهانی برسانیم. حدود ۲۰۰ هزار هکتار از محدوده‌های اصلی اثر که حدود ۹ درصد آنها شامل بخش‌هایی از پارک ملی گلستان، مناطق حفاظت‌شده جهان نما، جنگل ابر، هراز و البرز مرکزی و چهاردانگه و پارک جنگلی خشک‌دaran واقع در استان‌های گیلان، مازندران، سمنان و گلستان و همچنین سه سایت در منطقه سیاه‌رود و دیار درفک می‌شود، به‌عنوان میراث طبیعی جهانی در یونسکو به ثبت رسید. مناطق معرفی شده در یونسکو سایت‌های منتخبی هستند که دارای حداقل تعارضات احدثی و دست‌خوردگی بودند، این موضوع از حدود هشت سال پیش در دست بررسی و پیگیری قرار گرفت. در اولین مرحله کشور آذربایجان می‌خواست بخشی از جنگل هیرکانی خود را در یونسکو به ثبت برساند، وسعت جنگل هیرکانی در آذربایجان حداکثر ۲۰ هزار هکتار است، در حالی‌که ما حداقل حدود دو میلیون هکتار جنگل هیرکانی در کشور داریم، به همین دلیل اعتراض کردیم و اجازه ندادیم جنگل‌های هیرکانی به نام کشور آذربایجان به ثبت جهانی برسد. مجدداً دستگاه‌ها در جلسات متعدد نقشه‌راه مدنظر تنظیم کردند که آن آبرازی یونسکو ارسال کردیم و خوشبختانه به تصویب هم رسید. اساس این پرونده معرفی مناطق و توجیه آن است و معیار آن این است که اثر بی‌نظیری یا کم‌نظیری در جهان باشد که نمونه دیگری در جهان نداشته باشد. جنگل‌های هیرکانی شمال کشور تنها بازمانده حاصل از عصر یخبندان در دنیا هستند، البته چند لکه کوچک در اروپا وجود دارد اما برخی از گونه‌هایی که در ایران است و شاخص‌ها و سن درختان واقعاً در دنیا بی‌نظیر است و از نظر تنوع زیستی نیز تغییرات زمین‌شناسی و اکولوژیک در دوره‌های مختلف زمین‌شناسی منحصر به‌فرد است، بنابراین این لکه‌ای که در ایران قرار دارد تنها اهمیت ملی دارد بلکه از اهمیت جهانی برخوردار است.

اولین هدف معرفی و ثبت میراث‌های طبیعی در دنیا، حفاظت از آن مناطق است، به‌طوری‌که وقتی ما سایتی را به‌عنوان میراث طبیعی جهانی معرفی می‌کنیم تأثیر بسیاری در پذیرش گردشگر و توریسم در منطقه دارد و شاهد افزایش طبیعت گرد و توریست خواهیم بود، از سوی دیگر این افزایش گردش در معیشت و اقتصاد مردم بومی منطقه بسیار تأثیر گذار است، همچنین بخشی از این گردشگران را محققان و پژوهشگران محیط‌زیست و منابع طبیعی تشکیل می‌دهند که می‌توانند تحقیقات و مطالعات مختلفی در این مناطق انجام دهند. به‌عنوان مثال در اولین میراث طبیعی ایران به نام کویر لوت در استان کرمان و خراسان جنوبی و بخشی از سیستان، شاهد بودیم از زمان ثبت این اثر تعداد ورود گردشگران به این منطقه افزایش چشمگیری یافت و بخشی از توسعه معیشتی و درآمد مردم بومی منطقه را رونق داد. همگان می‌دانند برای سازمان محیط‌زیست حفاظت از جنگل‌ها بسیار با اهمیت است و بسیاری از منابع محیط طبیعی و محیط‌زیستی ما تحت تأثیر عوامل مختلف ممکن است دچار تخریب

از ثبت جهانی جنگل‌های هیرکانی خوشحال باشیم یا ناراحت؟

ایران باشد؟ مگر نه اینکه شرطی دارد که اگر انجام ندهیم آن را از ثبت جهانی خارج می‌کند. هم اکنون محل دفن زبانه‌های رشت در سراوان فاجعه به وجود آورده و در شیرگاه، پلنگ‌دره و الیمالات نور جنگل‌های عباس‌آباد به‌شهر و جنگل‌های دوهزار و سه هزار تک‌تابن نیز با فاجعه تخلیه پس‌ماند در جنگل مواجه هستیم که اینها در بخش جنگل‌های هیرکانی واقع شده و متأسفانه روزانه بین ۵۰۰ تا یک هزار تن، زباله در این مناطق تخلیه می‌شود و تخریب جنگل منجر می‌شود که باید به مرور مگر یونسکو در این بخش می‌تواند کاری انجام دهد؟ آیا می‌خواهیم بیل بردارد زباله‌های ما را جمع‌آوری کند؟ بر همین اساس اگر ما به روند آسیب‌زای خود ادامه دهیم به سادگی هیرکانی را از ثبت جهانی خارج می‌کنند و به راحتی یک سهمیه کشور ما از بین می‌رود، همان‌گونه که تالاب‌های بسیاری از ایران به‌عنوان میراث طبیعی به ثبت جهانی رسیده بود و به دلیل عدم‌رعایت اصول و استانداردهای آن سازمان از لیست خارج شد. نهادهای بین‌المللی می‌توانند با اعمال برخی فشارها بر دولت‌ها و حاکمیت‌عضوا از بروز برخی اتفاقات و آسیب‌ها جلوگیری کنند اما آنها صورتی که کشور‌های عضو در حفظ میراث طبیعی خود گوش‌نیا‌شند به راحتی آنها را از لیست جهانی خارج می‌کند و این خروج تبعات و پیامدهایی برای دولت‌های عضو به همراه ندارد، بنابراین وقتی ما به تعهدات ملی و میهنی خود متعهد نیستیم چطور می‌خواهیم به کنوانسیون‌های بین‌المللی بایندد باشیم.

در جنگل دیده نمی‌شود، در حالی‌که آیا نمی‌شود زمانی که آفت به گیاهان شمشاد این منطقه افتاد در یک اشل کوچک‌تر آن را درمان و حفظ می‌کردند. همین دولتی که پیشنهاد ثبت جهانی جنگل‌های هیرکانی در یونسکو را ارائه کرده است، چطور پیگیر سدسازی در جنگل‌های هیرکانی می‌شود! ام‌گرسد البرز مرکزی، سد سلیکان، سد شفارود، سد لاسک و سد نکا از طرف چه کسی پیشنهاد شد؟ جنگل‌ها را چرا غیر از این است که همه این‌سدها در وسط جنگل‌های هیرکانی ساخته شده‌اند. هکتارهای جنگل هیرکانی را به بهانه سدسازی زیر آب بردند.»

یونسکو مانع تخریب جنگل‌های هیرکانی می‌شود؟

«ما باید با واقعیت کنونی وضعیت جنگل‌ها روبه‌رو باشیم، زیرا اگر واقعاً خواستار حفاظت از جنگل‌های هیرکانی بودیم نیاز به ثبت جهانی در یونسکو نداشتیم و باید به هر نحوی از آن حفاظت می‌کردیم. پیش از این هم تالاب میانکاله و سایر تالاب‌هایی که هم اکنون از بین رفته در کنوانسیون بین‌المللی رامسر ثبت شده بود و بیش از ۴۰ سال از چنین ثبتی می‌گذرد اما دیگر نابود شده و هم اکنون تالابی در این مملکت نداریم، اما آیا آن کنوانسیون کاری برای ما انجام داد؟ مگر غیر از این است که وقتی سطح آب تالاب از میانگین استاندارد جهانی خارج شد، آن را از ثبت جهانی خارج کرد؟ آیا یونسکو می‌تواند عامل بازدارنده‌ای برای تخریب جنگل‌های

جامعه

یکشنبه ۱۶ تیر ۱۳۹۸ شماره ۲۸۰۶

۱۶

نجات کمربند سبز خزری پس از ۱۳ سال؟

جنگل می‌خواهد نفسی تازه کند

نابودی درخت ۵۰۰ ساله به بهای ۵ میلیون تومان

هادی کیادلیبری، رئیس انجمن جنگلبانی ایران با ارائه توضیحاتی در مورد قدمت و ارزش جنگل‌های هیرکانی به «فرهیختگان» گفت: «این جنگل‌ها حدود دو میلیون هکتار وسعت دارند که در قسمت نوار جنوبی دریای خزر از آستانار تا گلی‌داغی استان گلستان کشیده شده‌اند. این جنگل‌های یک درصد خاک کشور را به خود اختصاص داده‌اند. این وسعت محدود چنان ارزش جهانی داشت که باید آن را ثبت می‌کردند، زیرا بازمانده عصر یخبندان گذشته است. از چند هزار سال قبل در دوره یخبندان -که در این عرض جغرافیایی جنگل‌ها از بین می‌روند- تنها جنگل‌های باقی‌مانده که گونه‌های گیاهی و جانوری خود را حفظ می‌کنند جنگل‌های شمال ایران به نام هیرکانی ایران هستند که قدمت برخی گونه‌ها به میلیون‌ها سال قبل می‌رسد و در دنیا هم به نام ایران شناخته شده‌اند، به‌عنوان مثال می‌توان به شمشادها و درختان انجیلی اشاره کرد. ببر مازندران را فقط در این منطقه داشتیم که وقتی از بین رفت نسل این گونه در دنیا منقرض شد. بسیاری از گونه‌های حشرات و گیاهان در شمال کشور هستند که ناشناخته‌مانده‌اند و مجموعه این ارزش‌ها شامل قدمت و تنوع و باستانی بودن گونه‌های گیاهی و جانوری در جنگل‌های هیرکانی به لحاظ تاریخی و میراث طبیعی باعث شد آن را به‌عنوان یک اثر طبیعی جهانی ثبت کنند. خوشبختانه وقتی این جنگل‌ها به ثبت جهانی می‌رسد، نگاه جهانی و بین‌المللی را به خود معطوف می‌کند که پروژه‌های مطالعاتی و تحقیقات و اعتبارات خاصی برای آن در نظر گرفته می‌شود و به انتقال تکنولوژی و علم در کشور ما کمک می‌کند اما به این معنا نیست که وقتی به ثبت جهانی رسید، مشکل جنگل‌های شمال ایران حل می‌شود. مشکل این جنگل‌ها باید به دست مردم و دولت و مسئولان حل شود و این ثبت جهانی به ما کمک می‌کند تا بتوانیم از ظرفیت‌ها و پتانسیل نهادهای بین‌المللی و سایر کشورهای جهان در این راستا بهره‌مند شویم.»

تخریب ۴۲ درصد از جنگل‌های شمال کشور

«با احداث جاده و ویلاسازی یک اکوسیستم طبیعی را قطعه‌قطعه و پیوستگی اکوسیستمی را نابود کردیم و یکی از دلایل نابودی اکوسیستم‌ها در دنیا تکه‌تکه شدن روستاهاست. آفات و بیماری‌های به وجود آمده در گیاهان جنگل هیرکانی ناشی از برهم‌زدن تعادل طبیعی این مناطق است و به صورت خود به خود ایجاد نمی‌شود. جنگل‌های هیرکانی از میلیون‌ها سال پیش تاکنون خود را زنده و طبیعی نگه داشتند اما بر اثر رفتار انسانی سالانه شاهد تخریب بخش عظیمی از آنها هستیم، به‌طوری‌که در طول سال‌های اخیر شاهد تخریب ۴۲ درصد از جنگل‌های شمال کشور بودیم. ما پنج برابر میزان توانمندی و ظرفیت جنگل از آنها برداشت کرده‌ایم و اگر بازنگری و تغییری نسبت طرح‌های عمرانی و اقتصادی و محیط‌زیستی در جنگل‌ها صورت‌نگیرد تا ۳۰ سال آینده نوار شمالی کشور خالی از جنگل خواهد شد و اثری از جنگل‌های هیرکانی باقی نخواهد ماند.»

نابودی ۴۰ میلیون شمشاد ایرانی در ۵ سال

«متأسفانه در طول پنج‌سال اخیر ۴۰ میلیون درخت شمشاد از بین رفته است؛ گیاهی که به نام درخت ایرانی در جهان مشهور بود، به‌طوری‌که درخت ۵۰۰ ساله را به قیمت پنج میلیون تومان نابود کردیم، درحالی‌که ۵۰۰ سال زمان برای رشد این درخت کمیاب و گونه خاص صرف‌شده بود. متأسفانه انسان‌ها به بهانه فقر، ایجاد اشتغال، توسعه راه و شهرسازی و ویلاسازی در طبیعت این مناطق دخالت کردند، در حالی‌که فقر مردم بهانه‌ای برای بهره‌کشی ما از طبیعت بود. مسئولان، نمایندگان مجلس و سیاستمداران کشور به بهانه توسعه اشتغال و ایجاد صنعت بدون هیچ نوع نگاه علمی و کارشناسی طرح‌هایی ارائه می‌دهند که به نابودی و تخریب جنگل منجر می‌شود که باید به مرور زمان به اصلاح و بازنگری در تصمیمات خود بپردازد. البته ایران پیش از ثبت جهانی هیرکانی در راستای حفظ محیط‌زیست جنگل‌ها پیش‌قدم شد و طرح تنفس و استراحت جنگل در این راستا گام بسیار مثبتی بود که بهره‌برداری و قطع درختان جنگل را ممنوع کرد.»

ایران باشد؟ مگر نه اینکه شرطی دارد که اگر انجام ندهیم آن را از ثبت جهانی خارج می‌کند. هم اکنون محل دفن زباله‌های رشت در سراوان فاجعه به وجود آورده و در شیرگاه، پلنگ‌دره و الیمالات نور جنگل‌های عباس‌آباد به‌شهر و جنگل‌های دوهزار و سه هزار تک‌تابن نیز با فاجعه تخلیه پس‌ماند در جنگل مواجه هستیم که اینها در بخش جنگل‌های هیرکانی واقع شده و متأسفانه روزانه بین ۵۰۰ تا یک هزار تن، زباله در این مناطق تخلیه می‌شود و تخریب جنگل منجر می‌شود که باید به مرور مگر یونسکو در این بخش می‌تواند کاری انجام دهد؟ آیا می‌خواهیم بیل بردارد زباله‌های ما را جمع‌آوری کند؟ بر همین اساس اگر ما به روند آسیب‌زای خود ادامه دهیم به سادگی هیرکانی را از ثبت جهانی خارج می‌کنند و به راحتی یک سهمیه کشور ما از بین می‌رود، همان‌گونه که تالاب‌های بسیاری از ایران به‌عنوان میراث طبیعی به ثبت جهانی رسیده بود و به دلیل عدم‌رعایت اصول و استانداردهای آن سازمان از لیست خارج شد. نهادهای بین‌المللی می‌توانند با اعمال برخی فشارها بر دولت‌ها و حاکمیت‌عضوا از بروز برخی اتفاقات و آسیب‌ها جلوگیری کنند اما آنها صورتی که کشور‌های عضو در حفظ میراث طبیعی خود گوش‌نیا‌شند به راحتی آنها را از لیست جهانی خارج می‌کند و این خروج تبعات و پیامدهایی برای دولت‌های عضو به همراه ندارد، بنابراین وقتی ما به تعهدات ملی و میهنی خود متعهد نیستیم چطور می‌خواهیم به کنوانسیون‌های بین‌المللی بایندد باشیم.